WORLD FORUM ON ACADEMIC INNOVATION AND DIGITAL LITERACY

BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHILARINING PEDAGOGIK KOMPETENSIYALARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH

РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL COMPETENCIES OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES

Xidirova Gavhar Babaqul qizi

Oriental universiteti

“Uzluksiz talim pedagogokasi

“kafedrasi o’qituvchisi

E-mail: xidirova.gavhar@mail.ru

Telefon: +998 881787770

Annotatsiya: Mazkur tezisda bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining pedagogik kompetensiyalarini raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish muammosi tahlil qilingan. Tadqiqotning dolzarbligi zamonaviy ta’lim tizimida raqamli transformatsiya jarayonlari bilan izohlanadi. Ishda tahlil, kuzatish va pedagogik tajriba metodlari qo‘llanildi. Natijada, raqamli texnologiyalar asosida o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligi oshishi aniqlandi. Muallif tomonidan amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: Kalit so’zlar: pedagogik kompetensiya, raqamli texnologiyalar, boshlang‘ich ta’lim, innovatsion yondashuv, kasbiy rivojlanish, o‘qituvchi tayyorlash

Аннотация: В данной работе анализируется проблема развития педагогических компетенций будущих учителей начальных классов на основе

цифровых технологий. Актуальность исследования обусловлена процессами цифровой трансформации образования. В работе использованы методы анализа, наблюдения и педагогического эксперимента. В результате доказана эффективность применения цифровых технологий. Разработаны практические рекомендации.

Ключевые слова: педагогическая компетентность, цифровые технологии, начальное образование, инновационный подход, профессиональное развитие, подготовка учителей.

Annotation: This thesis analyzes the development of pedagogical competencies of future primary school teachers based on digital technologies. The relevance is explained by digital transformation in education. Methods such as analysis, observation, and pedagogical experiment were used. Results show increased effectiveness of competency development through digital tools. Practical recommendations are provided.

Keywords: Keywords: pedagogical competence, digital technologies, primary education, innovative approach, professional development, teacher training

KIRISH

Hozirgi kunda jahon miqyosida kechayotgan globallashuv jarayonlari hamda ta’lim tizimining raqamli transformatsiyasi pedagog kadrlar tayyorlash jarayoniga yangicha yondashuvlarni talab etmoqda. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichi o‘qituvchilarini tayyorlashda ularning kasbiy kompetensiyalarini zamonaviy talablar asosida shakllantirish muhim strategik vazifalardan biri hisoblanadi. Chunki boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi nafaqat bilim beruvchi, balki o‘quvchilarning intellektual, ma’naviy va ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatuvchi asosiy shaxsdir.

Bugungi kunda ta’lim jarayoniga raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi o‘qituvchidan yangi bilim va ko‘nikmalarni talab etmoqda. Xususan, o‘qituvchining

pedagogik kompetensiyasi tarkibiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish, innovatsion metodlarni qo‘llash, raqamli ta’lim resurslarini yaratish va ulardan foydalanish kabi jihatlar kirib kelmoqda. Shu bois bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o‘rni beqiyosdir.

Pedagogik kompetensiya – bu o‘qituvchining kasbiy faoliyatni samarali tashkil etish uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma, malaka va shaxsiy sifatlar majmui hisoblanadi. U o‘z ichiga metodik, kommunikativ, axborot-kommunikatsion, ijtimoiy va refleksiv kompetensiyalarni qamrab oladi. Mazkur kompetensiyalarni shakllantirish jarayonida raqamli texnologiyalar muhim didaktik vosita sifatida xizmat qiladi.

Shuningdek, zamonaviy ta’lim konsepsiyalarida talabaga yo‘naltirilgan yondashuv ustuvorlik kasb etmoqda. Bu esa o‘qituvchidan ta’lim jarayonini interaktiv, moslashuvchan va individual ehtiyojlarga yo‘naltirilgan holda tashkil etishni talab qiladi. Raqamli texnologiyalar esa aynan shu imkoniyatlarni yaratib beradi. Masalan, elektron ta’lim platformalari, virtual sinflar, multimedia vositalari va mobil ilovalar orqali ta’lim jarayonini samarali tashkil etish mumkin.

Bundan tashqari, pandemiya davrida masofaviy ta’limning keng joriy etilishi raqamli texnologiyalarning ahamiyatini yanada oshirdi. Natijada o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasi ta’lim sifatini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylandi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonida raqamli texnologiyalar asosida pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish masalasi ilmiy va amaliy jihatdan dolzarbdir.

Mazkur tadqiqotning maqsadi – bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining pedagogik kompetensiyalarini raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirishning samarali yo‘llarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot jarayonida tahlil, taqqoslash, kuzatish va pedagogik tajriba metodlaridan foydalanildi.

Ushbu mavzuning dolzarbligi shundaki, zamonaviy ta’lim tizimida raqobatbardosh, innovatsion fikrlay oladigan, raqamli texnologiyalarni mukammal egallagan pedagoglarni tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli mazkur yo‘nalishda olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham katta ahamiyatga ega.

2. ASOSIY QISM

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish masalasi zamonaviy ta’lim tizimida kompleks yondashuvni talab etadi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar asosida ushbu kompetensiyalarni shakllantirish o‘qituvchining kasbiy tayyorgarligini yangi bosqichga olib chiqadi.

Pedagogik kompetensiya tarkibiy jihatdan bir nechta komponentlardan iborat bo‘lib, ular o‘zaro uzviy bog‘liq holda rivojlanadi. Ular quyidagilardan iborat: metodik kompetensiya, kommunikativ kompetensiya, axborot-kommunikatsion kompetensiya, ijtimoiy kompetensiya va refleksiv kompetensiya. Ushbu kompetensiyalarni rivojlantirishda raqamli texnologiyalar samarali vosita sifatida xizmat qiladi.

Birinchidan, metodik kompetensiyani rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o‘rni muhimdir. Zamonaviy o‘qituvchi dars jarayonini loyihalashda turli raqamli platformalardan foydalanishi zarur. Masalan, elektron ta’lim tizimlari, interaktiv taqdimotlar va multimedia vositalari orqali o‘quv materiallarini samarali yetkazish imkoniyati kengayadi. Bu esa o‘quvchilarning bilimni qabul qilish darajasini oshiradi va ta’lim samaradorligini ta’minlaydi.

Ikkinchidan, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda ham raqamli texnologiyalar muhim rol o‘ynaydi. Onlayn muloqot vositalari, videokonferensiya platformalari va ijtimoiy tarmoqlar orqali o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasida interaktiv aloqa o‘rnatiladi. Bu esa o‘qituvchining nutq madaniyatini, muloqot qilish ko‘nikmalarini va pedagogik ta’sirchanligini oshiradi.

Uchinchidan, axborot-kommunikatsion kompetensiya bevosita raqamli texnologiyalar bilan bog‘liq bo‘lib, o‘qituvchining axborotni izlash, tahlil qilish, qayta ishlash va taqdim etish qobiliyatini o‘z ichiga oladi. Bo‘lajak o‘qituvchilarni ushbu kompetensiya asosida tayyorlash uchun ularni turli raqamli vositalar bilan ishlashga o‘rgatish zarur. Jumladan, elektron kutubxonalar, onlayn ma’lumotlar bazalari va ta’limiy platformalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

To‘rtinchidan, refleksiv kompetensiyani rivojlantirishda raqamli texnologiyalar yordamida o‘z-o‘zini baholash va tahlil qilish imkoniyatlari kengayadi. Masalan, elektron portfoliolar orqali bo‘lajak o‘qituvchilar o‘z faoliyatini muntazam tahlil qilib borishlari mumkin. Bu esa ularning kasbiy o‘sishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot jarayonida olib borilgan kuzatishlar shuni ko‘rsatdiki, raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar an’anaviy darslarga nisbatan samaraliroq hisoblanadi. Xususan, interaktiv metodlardan foydalanish o‘quvchilarning faolligini oshiradi, mustaqil fikrlashini rivojlantiradi hamda bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar asosida quyidagi innovatsion yondashuvlarni qo‘llash mumkin:

- masofaviy ta’lim texnologiyalari;
- aralash (blended learning) ta’lim modeli;
- o‘yinlashtirish (gamification) elementlari;
- STEAM yondashuvi;
- loyiha asosida o‘qitish (project-based learning).

Ushbu yondashuvlar bo‘lajak o‘qituvchilarning pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirishda samarali natijalar beradi. Masalan, o‘yinlashtirish texnologiyalari o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirsa, loyiha asosida o‘qitish ularning mustaqil ishlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Amaliy tajriba natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli texnologiyalarni ta’lim jarayoniga integratsiya qilish quyidagi natijalarga olib keladi:

- o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalari sezilarli darajada rivojlanadi;
- ta’lim jarayonining samaradorligi oshadi;
- o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishi ortadi;
- zamonaviy pedagogik yondashuvlar keng joriy etiladi.

Biroq, raqamli texnologiyalarni qo‘llash jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, texnik vositalarning yetishmasligi, o‘qituvchilarning raqamli savodxonligi pastligi va metodik ta’minotning yetarli emasligi kabi muammolar kuzatiladi. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun o‘qituvchilarni qayta tayyorlash, malaka oshirish kurslarini tashkil etish hamda zamonaviy texnik vositalar bilan ta’minlash zarur.

Shunday qilib, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining pedagogik kompetensiyalarini raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish ta’lim tizimini modernizatsiya qilishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

3. XULOSA

Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining pedagogik kompetensiyalarini raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Raqamli transformatsiya sharoitida o‘qituvchining kasbiy faoliyati mazmunan boyib, undan nafaqat an’anaviy bilim va ko‘nikmalar, balki innovatsion fikrlash, raqamli vositalardan samarali foydalanish va ta’lim jarayonini interaktiv tashkil etish talab etilmoqda.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy xulosalarga kelindi: birinchidan, raqamli texnologiyalar pedagogik kompetensiyaning barcha tarkibiy qismlarini (metodik, kommunikativ, axborot-kommunikatsion va refleksiv) kompleks rivojlantirish imkonini beradi;

ikkinchidan, ta’lim jarayoniga raqamli vositalarni integratsiya qilish o‘qituvchining kasbiy tayyorgarligini oshirish bilan birga, o‘quvchilarning o‘quv faolligi va motivatsiyasini kuchaytiradi;

uchinchidan, innovatsion yondashuvlar (masofaviy ta’lim, blended learning, gamification va loyiha asosida o‘qitish) pedagogik kompetensiyalarni shakllantirishda yuqori samaradorlikni ta’minlaydi.

Shuningdek, tadqiqot davomida aniqlanishicha, raqamli texnologiyalarni samarali qo‘llash bo‘lajak o‘qituvchilarda mustaqil ta’lim olish, axborotni tahlil qilish va pedagogik faoliyatni rejalashtirish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatida raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

Amaliy jihatdan, mazkur tadqiqot natijalari asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

- pedagogika oliy ta’lim muassasalarida raqamli texnologiyalar asosida o‘qitish metodikasini keng joriy etish;
- bo‘lajak o‘qituvchilar uchun maxsus raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan o‘quv kurslarini tashkil etish;
- ta’lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlardan tizimli foydalanish;
- o‘qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta’minlash maqsadida malaka oshirish dasturlarini takomillashtirish.

Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning integratsiyalashgan modeli asoslab berildi hamda ushbu jarayonning samaradorligini oshirishga qaratilgan metodik yondashuvlar taklif etildi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalar asosida pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish ta’lim sifatini oshirish, o‘qituvchilarning kasbiy salohiyatini mustahkamlash va zamonaviy ta’lim talablariga mos kadrlar tayyorlashda muhim omil hisoblanadi. Kelgusida ushbu yo‘nalishda ilmiy izlanishlarni chuqurlashtirish, innovatsion texnologiyalarni amaliyotga keng joriy etish hamda xalqaro tajribalarni o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

4. FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2017. – 120 b.
2. Ishmuhamedov R. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2019. – 150 b.
3. Polat E.S. Новые педагогические технологии. – Москва: Академия, 2018. – 272 с.
4. UNESCO. Digital Education Transformation Report. – Paris, 2021.
5. Bates A.W. Teaching in a Digital Age. – Vancouver, 2019.
6. Selwyn N. Education and Technology. – London, 2020.